

RUDENIA DE SÂNGE ÎN LINIE COLATERALĂ ÎN LEXICUL ISTROROMÂNEI. MODALITĂȚI DE EXPRIMARE

de
Gabriel BĂRDĂȘAN

În orice idiom, grupul lexemelor prin care se desemnează rudenția reprezintă o componentă esențială a fondului principal lexical, deoarece acești termeni sunt frecvent folosiți în actul comunicării lingvistice, au un grad de stabilitate mai mare în limbă și pentru că o parte din ei au o vechime considerabilă. Elementele care compun acest câmp semantic formează două paradigme lexicale, în funcție de opoziția semantică /rudenție naturală/ - /rudenție socială/. Ambele paradigme permit o altă divizare: grupul lexemelor care exprimă rudenția naturală (de sânge) conține, pe de o parte, termeni ce implică înrudirea în linie dreaptă, iar pe de altă parte, termeni care desemnează înrudirea în linie colaterală; grupul lexemelor referitoare la rudenția socială se împarte în termeni care exprimă rudenția prin încuscire (alianță) și termeni ce desemnează rudenția convențională.

Lucrarea noastră își propune să analizeze grupul lexemelor care exprimă rudenția de sânge în linie colaterală în dialectul istroromân (*frate - soră, unchi - mătușă, nepot₂ - nepoată₂, văr - vară*). Fiecare noțiune este urmărită independent, prezentându-se toți termenii prin care este desemnată în dialectul istroromân. Aceștia sunt analizați sub aspect etimologic, dar și în ceea ce privește specializarea semantică, gradul lor de stabilitate sau răspândirea în spațiul lingvistic istroromân. De asemenea, s-a avut în vedere raportul dintre termenii moșteniți și cei împrumutați, comparația cu celelalte dialecte ale limbii române și cu alte limbi romanice.

Materialul analizat a fost extras din atlasele lingvistice, din monografiile și glosarele publicate până în prezent cu privire la dialectul istroromân, precum și din răspunsurile primite de Ugo Pellis la chestionarul *Atlasului lingvistic italian*.

FRATE

Termenul *frate*, „persoană de sex masculin considerată în raport cu altă persoană (indiferent de sex), născută din aceiași părinți sau numai din

același tată ori din aceeași mamă; frățâne”, cu forma de plural **frați** „nume dat copiilor (în cazul în care se află între ei și băieți) născuți din aceeași părinți sau numai din același tată ori din aceeași mamă” (DEX², MDA II), este un cuvânt moștenit din lat. *frāter, frāterem*¹ (PEW 644, CDDE 635, CDER 3477) și comun tuturor dialectelor limbii române: dr., ar. *frate*, megl. *frati*, ir. *frāte*. Lat. *frāter, frāterem* este un cuvânt panromanice pentru că, pe lângă rom. *frate*, acesta a fost continuat și de it. *fra(te)*, eng. *frer*, prov., sp., port. *fraire*, fr. *frère*, cat. *frare* (PEW 644).

În dialectul istroromân, termenul a fost atestat de Byhan 220: *frōte, frōts*, lingvistul precizând și formele existente în celelalte dialecte: dr. *frate, frați*, ar. *frate, frats*, megl. *frati, frats*; de Bartoli în listele sale (Pușcariu, SI III 112): *frāte* (Jeiăn, Sușnevița, Sucodru și Noselo), *frate* (Gradine), *frātele* (Bârdo), *fratele* (Letai); de Popovici II 110: *frāte, -le*, glosat prin germ. „Bruder”, de Pușcariu, SI III 310, Coteanu, *Cum dispare o limbă* 21, Cantemir 166, Kovačec, *Descrierea istroromânei* 198, Sârbu-Frățilă 213, care oferă și un context ilustrativ: „*căsta-i fi'l'a lu frātele*” (aceasta este fiica fratelui), Kovačec, *Rječnik* 81: *frāte, -le, frāț, -i*.

Cuvântul a fost consemnat și în atlasele lingvistice: ALR I/II, h. 159 FRATE în cele două puncte de anchetă istroromâne: *fruate, fruāt* (Bârdo), *un, doī frāț* (Jeiăn); ALIr 492 FRATE: *ən frāte (doj frāc)*, la Jeiăn și *un frāte (doj frāc)*, în localitățile sudice ale teritoriului lingvistic istroromân.

Pentru exprimarea raportului **frate bun – frate vitreg**, în istroromână se folosesc, pe lângă termenul generic de *frāte*, atât cuvinte compuse, cât și perifraze. Astfel, pentru noțiunea de **frate bun** „frère germain” ALRM I/II, h. 222 înregistrează compusul *véri fruāte* la Bârdo și termenul generic *frate* la Jeiăn, iar ALR I/II, h. 160 oferă câte un exemplu ilustrativ pentru cele două puncte anchetate: *căsta-ī me véri fruāte* (Bârdo, pct. 01) și *căsta-ī a mev frāțe* (Jeiăn, pct. 02). În celelalte dialecte sud-dunărene avem aceeași situație (fie termenul generic, fie compuse sau structuri perifrastice): ar. *frate* și parțial *frate bun* (cf. și construcția perifrastică din cunoscutul „imn” al aromânilor, datorat lui C. Belemace: „*Noi armâni di eta toată / Frați di mumă și di tată*”), megl. *frati* și *frati de un tată* (ALR I/II, h. 160).

Noțiunea de **frate vitreg** „frère consanguin et frère utérin” nu este desemnată în istroromână printr-un termen specializat, ci se face apel la structuri perifrastice: *căsta-ī nu-ī me fruāte prāvi* la Bârdo și *a mev frāte nu-i prāvile* la Jeiăn (ALR I/II, h. 161), ir. *pravi* „adevărat” raportându-se la cr. *pravi* „idem”. Când se precizează clar după care părinte se stabilește

¹ Forma din limba română reprezintă în același timp nominativul și acuzativul latin, acesta din urmă devenit *frātem* prin disimilarea lui *r* (CDDE 635).

rudenia de sânge între frații vitregi, în dialectul istroromân se folosesc tot perifraze care conțin și cuvântul *frate*: noțiunea de **frați după tată** „frères consanguins” este numită prin perifrazele *po de frâte*, *po de sóra* (ALR II, h. 134), unde *po* reprezintă un împrumut din cr. *pô* „jumătate”, iar noțiunea de **frați după mamă** „frères uterains” este desemnată prin perifrazele: *fraț òi pi múmă* și *fraț adunăt*, la Jeian (ALR II, MN, [2625], p. 65). Forme similare există și în ALIr 495 FRATE VITREG, dar în această sursă nu se face distincția semantică între frații vitregi (după tată sau după mamă): *un podefrâte* (*doj podefrác*), la Sușnevița, Noselo, Miheli și Costârcean, dar *en polubrat* (*doj polubrác*, *doj polubrâti*), la Jeian; *un polufrâte* (*doj polufrác*), la Sucodru, Letai, Bârdo, Șcabici, Târkovți; la Zancovți este notată structura perifrastică: (*âm frătele polah mătere*, *âm sora polah mătere*). Termenii atestați de Goran Filipi în localitățile anchetate sunt forme care au la bază un model croat. În celelalte dialecte sud-dunărene observăm existența unor structuri perifrastice sau a unor cuvinte specializate: ar. *parafrate adus di afuar* (parțial folosit), *frati di năpoi*; megl. *bébe*, parțial folosit (< mbg. *bebi*) și *frati flat*².

Noțiunea de **frate** este desemnată în istroromână, pe lângă cuvântul moștenit din latină, și prin termeni împrumutați din croată. Un asemenea termen este cuvântul *brât*, atestat de Cantemir 159, de Sârbu-Frățilă 193: *brât* (< cr. *brat* „frate”). Cuvântul este reperabil și în limba română cu același sens, iar regional cu sensul de „frate mai mare” și se raportează la vsl. *BPAT* (MDA I). Istroromânul *braine moi* „frățiorul meu, frățioare” este „luat de-a dreptul din croățește”³, precizează Sextil Pușcariu, și trimite la cr. *brâjne moi*, vocativul lui *brâjen* „frățior”, hipocoristic de la *brat* „frate”. Forma din istroromână a fost notată de Pușcariu, SI III 287, 305.

Un alt cuvânt împrumutat în dialectul istroromân din croată este *brâtit* „frățior”, care se raportează tot la cr. *brat*, fiind un derivat cu sufixul diminutival *-ič*. Acest împrumut a fost atestat de Sârbu-Frățilă 193, care oferă și un context exemplificator: „Noi, smo zermâni. Io și ie. Filu a lu sore. Cao brât'it'i.” (Noi suntem veri. Eu și el. Fiul surorii lui. Ca frățiorii.)

Pentru a-l desemna pe „fratele mijlociu”, istroromâna folosește, pe lângă substantivul *frâte*, un adjectiv împrumutat din croată: *srédnile*, *srédna* „mijlociu, mijlocie”, formă atestată de Kovačec, *Rječnik* 181 la Jeian: *čela srédnile frâte* „fratele mijlociu”.

SORĂ

Cuvântul *soră*, „persoană de sex feminin considerată în raport cu copiii acelorași părinți sau ai aceluiași tată ori ai aceleiași mame”, este continuatorul lat. *soror*, *-oris* (PEW 1608, ILR II 306, CDER 8006, DEX²,

² Vezi V. Scurtu, *Termenii de înrudire în limba română*, București, EA, 1966, p. 114.

³ S. Pușcariu, *Studii istroromâne*, III, București, 1929, p. 287.

MDA IV), termen cu urmași în mai multe idiomuri romanice: veql. *saur*, v. it. *suora*, sard., prov. *sorre*, fr. *soeur*, cat., sp., v. port. *sor*. În cazul limbii române, rezultatul normal al evoluției fonetice, *sor*, a fost adaptat ulterior la declinarea substantivelor feminine, devenind *soră*. Forma etimologică se mai folosește regional (în Transilvania de Vest și în Banat: Cf. „Floare albă *sor* cu prunu”⁴) sau în anumite sintagme: *sor(u)-mea*, *sor(u)-ta*, *sor(u)-sa*.

În ceea ce privește răspândirea termenului în dialectele române sud-dunărene, se observă că lat. *soror* s-a păstrat în toate cele trei dialecte: ar. *sor(ă)*, *suror/surări*, megl. *soră*, *surori*, ir. *sor(ă)*, *surăr*.

Pentru dialectul istroromân, termenul a fost atestat de Byhan 345: *sor*, *surór*, de Popovici II 150: *sor*, *surăr*, de Pușcariu SI III 258: *sor*, lingvistul reproducând următoarele exemple date de Belulovici pentru formele acestui cuvânt: *io am o sor*, *iuve é-e sora?* *io am pătru sor*, *iuve ți-s sororăle?*, *sora mn-a verít*, *me sor* sau *sora me*, *luț sor* sau *sora luț* sau *sora-l'*; nu există o formă **sorle* (plural articulat), aceasta având doar sensul de „soarele”. Cuvântul a fost menționat și de Coteanu, *Cum dispăre o limbă* 24, de Cantemir 180, de Kovačec, *Descrierea istroromânei* 198: *sora* „soră”, *sor*, în partea de sud, de Sârbu-Frățilă 227: *sora*, *suror (surăr)*, de Kovačec, *Rječnik* 179: *sor*, *sora*, *sorâr*, *-le*, (Sușnevița), *o sor*, *sora*, *do sorâr*, *sorârle* (Bârdo), *o sora*, *sora*, *do surâr*, *surârle* (Jeiăn).

După cum dovedesc atestările, termenul *soră* are două variante, una specifică părții sudice a teritoriului lingvistic istroromân, ir. *sor*, și una specifică părții nordice, ir. *soră*. Aceeași repartitie spațială a celor două variante o dovedesc datele oferite de ALR I/II, h. 163 SORĂ-MEA: *căsta-î mē sor* (Bârdo) și *a miē sóra* (Jeiăn) și de ALIr 490 SORĂ: *o sora (do surar)*, la Jeiăn, și *o sor*, *o sore (do surar)*, în majoritatea localităților istroromâne sudice. Pentru a denumi *sora vitregă*, istroromânii folosesc un împrumut din croată: ir. *o polusestra (do polusestre)* în toate localitățile, cu excepția Sușneviței, unde avem o formă calchiată: ir. *podesor (do podesorar)*, termeni consemnați în ALIr 494 SORĂ VITREGĂ.

Pe lângă termenul moștenit din latină, pentru a desemna noțiunea de *soră* apare și un împrumut, *sestra*, care trebuie raportat la cr. *sestra*⁵.

UNCHI

În limba română, termenul *unchi*, „bărbat considerat în raport cu copiii fraților și surorilor sale sau în raport cu copiii fraților și surorilor soției sale” (DEX²), este, probabil, continuatorul formei din latina vulgară **unc(u)lus*, *-um*, scurtată din lat. *avūncūlus* (PEW 1809, REW 838, CDER 9054), formă care stă și la baza prov., fr. *oncle*, sard. *(k)unku*. Acest tip de

⁴ Vezi V. Frățilă, *Contribuții lingvistice*, Timișoara, Editura de Vest, 1993, p. 25.

⁵ Elena Scărlătoiu, *Istroromânii și istroromâna, relații lingvistice cu slavii de sud: cuvinte de origine veche slavă*, București, Editura Staff, 1998, p. 292.

rudenie, exprimat în dacoromână printr-un termen moștenit, este redat în dialectele românești sud-dunărene prin împrumuturi din idiomurile cu care au intrat în contact. Spre deosebire de română și majoritatea limbilor romanice apusene, unde noțiunea de *unchi* este desemnată printr-un termen general, împrumuturile existente în dialectele sud-dunărene, în special în dialectul istroromân, pun în evidență o specializare semantică. De exemplu, pentru UNCHI „fratele tatălui” avem ar. *lală*, megl. *ĉiĉi* și *baĭe*, ir. *barba*, *striț* (v. ALR I/II, h. 165; ALRM, h. 232), iar pentru UNCHI „soțul mătușii” apar ar. *tetă*, *lală*, megl. *tetin*, ir. *barba*, *tetiĉ* (v. ALR I/II, h. 166, ALRM, h. 233).

În cazul lexicului istroromânei, această specializare semantică este mult mai extinsă și pare a fi determinată de structura socială slavă (mai ales de cea croată), diferită de cea românească, la care a trebuit să se adapteze. Astfel, comparativ cu româna, care are un termen unic pentru „unchi”, deci nu diferențiază „fratele tatălui” de „fratele mamei”, la slavi, și în special la croați, unde din punct de vedere juridic tradițional era important să se distingă dacă este vorba de fratele tatălui sau al mamei, există doi termeni. Istroromânii, un grup restrâns în masa de slavi, au acceptat această distincție și au înlocuit vechiul *unchi* cu termeni noi, preluați din croată: *striț* și *uiăț*⁶.

Ir. *striț* „unchi (fratele tatălui)” este continuatorul cr. *stric* și a fost atestat de Maiorescu 123, Byhan 354, Popovici II 153, Pușcariu, SI III 228, Cantemir 181 și 182, unde este notată forma *ștriț*, Sârbu - Frățilă 281, Kovačec, *Rječnik* 184. Termenul a fost consemnat în ALR I/II, h. 165: *ur striț*, *doj striț*, la Jeiăn și în ALRM I/II, h. 232: *striț* (Jeiăn). În ALIr 515 FRATELE TATĂLUI se regăsesc următoarele forme: *an stric* (*doj stric*), la Jeiăn, și *un stric* (*doj stric*), la Sușnevița, Noselo. Ir. *stric* (*doj stric*) apare în Șcabici cu sensul de „unchi (fratele mamei)”, formă notată în ALIr 519 FRATELE MAMEI. În celelalte localități anchetate de Goran Filipi pentru ALIr apare un alt împrumut croat, ir. *bârba* (vezi *infra*).

Ir. *uiț*⁷ „unchi (fratele mamei)” (< cr. *ujec*, *ujac* „idem”) e atestat de Maiorescu 127, Byhan 374, glosat prin germ. „Onkel von mütterlicher Seite”, de Popovici II 162, de Bartoli în listele sale (Pușcariu, SI III 138): *uiăț* la Jeiăn, de Pușcariu SI II 236, de Cantemir 184, de Kovačec, *Descrierea istroromânei* 199: *uiăț*, Scărlătoiu 284, Sârbu – Frățilă: *uiț/ueiț*, din cr. *uja*, *ujak*, pl. *ujaci*, Kovačec, *Rječnik*: *uiăț*, *ui(ă)tu*, *uițure*, *-urle* la Jeiăn. Împrumutul apare notat și în ALIr 519 FRATELE MAMEI: *an ujec*

⁶ A. Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, București, EA, 1971, p. 198-199.

⁷ Tot la cr. *ujec*, *ujac* se raportează și dr. *uică*, cuvânt regional specific Banatului, care are atât sensul de „unchi, fratele tatălui”, cât și pe cel de „unchi, soțul mătușii” (ALRM I/II, h. 232, 233).

(*doj ujcure, doj ujici*), la Jeian, și *un ujc (doi ujc)*, la Sușnevița, în celelalte localități istroromâne apărând ir. *bârba* (vezi *infra*).

Un alt termen care desemnează *unchiul*, de data aceasta „soțul mătușii”, este *tetic*⁸, cuvânt împrumutat din cr. *tetak*, care are același sens, și care a fost consemnat la Jeian de ALR I/II, h. 166 UNCHI₂ „soțul mătușii”: *teticule* (voc.), *doj teticure* și de ALRM I/II, h. 233: *tetic*. Termenul a fost atestat de Sârbu - Frățilă 288: *tetac, tetač*, acesta apărând și în contextul ilustrativ: „*S-au čiaa meritât dupe tetacu lu Pikeș*” (S-a măritat aici după unchiul lui Pikeș), dar sensul oferit este oarecum diferit „unchi, fratele mamei”, de Kovačec, *Descrierea istroromânei* 199, de Kovačec, *Rječnik* 196: *tetac, -u, tetacure, -urle*, la Jeian. Atestări ale cuvântului întâlnim și în ALIr 505 SOȚUL SURORII TATĂLUI și 510 SOȚUL SURORII MAMEI: *ən tetak (doj tetci)*, la Jeian, *un tetak (doj tetak)*, la Sușnevița, paralel cu *un kuňado (doj kuňaz)* și *un tetak (doj tetci)*, la Letai, paralel cu *un bârba (doj bârbeti)*.

În istroromână mai există un cuvânt prin care se exprimă noțiunea de „unchi”, *barba / bârba*, dar, de această dată, prin termenul respectiv se desemnează atât fratele tatălui, cât și fratele mamei sau soțul mătușii. Ir. *bârba* este un cuvânt ce elimină distincția semantică pe care au dezvoltat-o celelalte lexeme, desemnând unchiul, în general, și reprezintă un împrumut din ven. *barba*, preluat prin intermediul cr. *barba* „zio”. Termenul a fost atestat de Popovici II 91: *bârbe*, de Cantemir 158: *barba*, de Kovačec, *Éléments italiens*, 167: *bârba/bârba*, de Kovačec, *Rječnik* 36: *bârba, bârbi* la Bârdo. A. Kovačec precizează, de asemenea, că *bârba* este utilizat și ca termen de respect în adresarea către persoanele adulte de sex masculin⁹.

ALR I/II, h. 165 UNCHIU₁ notează la Bârdo *ur buârba, doj buârbi*, iar h. 166 UNCHIU₂ „soțul mătușii” notează tot *buârba*. Aceleași forme le regăsim în ALRM I/II, h. 232, h. 233. Ugo Pellis în ALI, la întrebarea 1446 ZIO consemnează doar din Briani (Bârdo) răspunsul *bôrba*. Împrumutul a fost notat și de Goran Filipi în ALIr 505 SOȚUL SURORII TATĂLUI și 510 SOȚUL SURORII MAMEI: *un bârba (doj bârbeti)*, la Noselo și Letai, *un bârba (doj bârbeti, doj bârbi)*, la Sucodru, *un bârba (doj bârbi)*, la Bârdo, Șcabici, Tărkovți, Zancovți, Miheli și Costârcean; 514 FRATELE TATĂLUI: *un bârba (doj bârbeti)*, la Sucodru și Letai, *un bârba (doj bârbi)*, la Bârdo, Șcabici, Tărkovți, Zancovți, Miheli și Costârcean; 519 FRATELE MAMEI: *un bârba (doj bârbeti)*, la Noselo, Letai, *un bârba (doj bârbeti, doj bârbi)*, la Sucodru, paralel cu *un ujak (doj ujici)*, tot un

⁸ Și în celelalte dialecte românești regăsim acest împrumut de origine slavă: ar. *tetă, tetâ*, megl. *tetine, tetin*, dr. *tete*.

⁹ A. Kovačec, *Éléments italiens du lexique istroroumain*, în „Linguistica”, XXXII (1992), II, Ljubljana, p. 167.

împrumut din croată, *un bărba (doj bărbi)*, Bârdo, Târkovți, Zancovți, Miheli și Costărcian.

MĂTUȘĂ

În dialectele limbii române, noțiunea de *mătușă*, „sora tatălui sau a mamei unei persoane; (mai rar) verișoara unuia dintre părinți sau soția unchiului: tanti, țăță, tușă” (DEX²), are, într-o anumită măsură, un traseu similar echivalentului său masculin („unchi”). Astfel, observăm că numai în dacoromână avem un termen moștenit din latină pentru desemnarea acestei noțiuni, *mătușă* trimitând la lat. *mīta*, în loc de *amīta*, -am, cu afereza lui *a-* și cu adăugarea sufixului *-ușe* (PEW 1054, CDDE 1075, REW 424, CDER 5167). Celelalte dialecte românești desemnează această noțiune prin cuvinte împrumutate de la popoarele de origine slavă: ar., megl., ir. *tetă, teta*, ir. *strina, uina*.

Pentru desemnarea noțiunii de „mătușă” în lexicul dialectului istroromân regăsim aceeași specializare semantică a cuvintelor împrumutate, întâlnită și în cazul corespondentului masculin. Ir. *strina* o desemnează pe „mătușă (sora tatălui)” și este continuatorul cr. *strina*, care are același sens. Cuvântul a fost atestat de Maiorescu 124, Byhan 354, Popovici II 152, Cantemir 181, Sârbu - Frățilă 281, Kovačec, *Rječnik* 184. Același cuvânt este notat în unele localități istroromâne și pentru a numi „soția unchiului dinspre tată”, după cum atestă ALIr 515 SOȚIA FRATELUI TATĂLUI: *o strina (do strine)*, la Jeian, și *o strine (do strine)*, la Sușnevița și Noselo, în cele două localități sudice acest împrumut circulând alături de ir. *o tete (do tete)*.

Ir. *uina*, „mătușă (după mamă)”, împrumutat din cr. *ujna*, a fost consemnat de Maiorescu 127, de Byhan 374, care îl glosează prin germ. „Tante von mütterlicher”, Popovici II 162, Kovačec, *Descrierea istroromânei* 199, Sârbu - Frățilă 292, explicat din cr. *ujna* „mătușă, soția fratelui din partea mamei”, Scărlătoiu 284. Cuvântul croat se regăsește și în dacoromână, însă doar regional, în Banat: *uina* „mătușă (soția unchiului)” (ALRM I/II, h. 236). Existența împrumutului este consemnată și de ALIr 520 SOȚIA FRATELUI MAMEI: *o ujna (do ujne)*, la Jeian, *o ujne (do ujne)*, la Sușnevița și Noselo, în această ultimă localitate fiind utilizată paralel cu termenul *o teta (do tete)*.

Un alt cuvânt utilizat în istroromână pentru a desemna „mătușă” este *teta*, dar, spre deosebire de ceilalți termeni, acesta are atât sensul de „mătușă (sora mamei)”, cât și pe cel de „mătușă (soția unchiului)”¹⁰ și provine din cr. *teta* „mătușică, tanti”, cf. slov. *teta* cu același sens. Îl găsim atestat la Popovici II 159, Pușcariu, SI III 327, Kovačec, *Descrierea istroromânei* 199, Sârbu - Frățilă 288, care oferă un context ilustrativ: „Și

¹⁰ Termenul este cunoscut și cu sensul de „fată bătrână” (ALR I/II, h. 276, pct. 01).

atunč a teta cu ie jivit” (Și atunci mătușa a trăit / a locuit cu el), la Scărlătoiu 284. Termenul este consemnat și de atlasele lingvistice, ALR I/II, h. 167 MĂTUȘĂ: *ura teta, do teta* la Bârdo, *teta, do tete*, la Jeian, iar h. 168 MĂTUȘĂ „soția unchiului”: *teta* la Bârdo, dar *cumnâta, cumnâte* la Jeian, date consemnate și de ALRM I/II, h. 234, 236. În ALI, Ugo Pellis la întrebarea 1449 ZIA notează doar răspunsul din Briani (Bârdo): *teta*. Existența cuvântului este certificată și de ALIr 504 SORA TATĂLUI, 509 SORA MAMEI: *o tete (do tete)*, la Sușnevița și Noselo, *o teta (do tete)*, în restul teritoriului lingvistic istroromân. Caracterul general al ir. *teta* este dovedit și de răspunsurile la alte întrebări puse de Goran Filipi în anchetele sale. ALIr 515 SOȚIA FRATELUI TATĂLUI și ALIr 520 SOȚIA FRATELUI MAMEI consemnează ir. *o teta (do tete)* în câteva localități sudice ale teritoriului lingvistic istroromân: Sucodru, Letai, Bârdo, Șcabici, Tărkovți, Zancovți, Miheli și Costărcian.

NEPOT – NEPOATĂ

Cuvântul de origine latină *nepot* exprimă grade de rudenie diferite: pe de o parte, rudenția de sânge în linie dreaptă (în raport cu bunicii)¹¹, iar pe de altă parte rudenția de sânge în linie colaterală (în raport cu unchi și mătușile – „fiul fratelui sau al surorii cuiva” și „fiul unui văr sau verișoare”). Lat *nepos, nēpōtem*, cu sensul germ. Enkel („nepot de bunic”) și al germ. Neffe („nepot de unchi / mătușă”) a fost continuat în întreaga romanitate (v. it., sard., retr., fr., prov., cat.). Termenul din limba română se explică din același etimon – lat. *nepos, nēpōtem* (REW 5890, ILR II 303, CDDE 1225) și este atestat în toate cele patru dialecte ale sale: dr. *nepot*, ar. *nipot*, mgl. *nipot*, ir. *nepot*.

În istroromână, acest cuvânt a fost consemnat de-a lungul timpului cu sensul germ. „Neffe” de Byhan 287, de Popovici II 129, de Kovačec, *Rječnik* 128: *nipót, -u, nipoť, -i* (Bârdo).

Pentru desemnarea acestui tip de înrudire se folosesc și echivalente de origine croată, dar foarte specializate semantic: ir. *bratân* „fiul fratelui” (< cr. reg. *bratan*), atestat de Byhan 199, de Popovici II 94: *bratân, -u, pl. -i* și de Bartoli în listele sale (Pușcariu, SI III 124): *me bratân*, la Sușnevița, glosat prin it. „figlio del fratello”, de Kovačec, *Rječnik* 41: *brat’ân, -u, -ø, -i* „nećak (po bratu)” la Bârdo; ir. *šestrić* „fiul sorei” (cr. reg. *sestrić*) atestat de Bartoli în listele sale (Pușcariu, SI III 124): *me šestrić* la Sușnevița, glosat prin it. „figlio della sorella”. Un împrumut care se raportează la un etimon croat regional este și ir. *neput* (< cr. reg. *neput*),

¹¹ Pentru sensul care permite integrarea termenului în categoria cuvintelor ce desemnează rudenția naturală în linie dreaptă, vezi Gabriel Bărdășan, *Aspecte din terminologia înruderii în lexicul dialectului istroromân (rudenia de sânge în linie dreaptă)*, în „Analele Universității de Vest din Timișoara”, Seria Științe Filologice, XL (2002), p. 75-77.

pentru care găsim atestări în ALIr 528 FIUL FRATELUI SOȚIEI și 530 FIUL FRATELUI SOȚULUI: *ən neput (doj nepuc)*, la Jeiăn, *un neput (doj nepuc, DOJ neput)*, la Sucodru, Letai și Șcabici. Pe lângă aceste împrumuturi, Goran Filipi notează în atlasul său lingvistic, ir. **nevodo**, un cuvânt venețian prezent și în graiurile croate din Istria (cf. cr. *nevod*). Termenul istroromân este consemnat de ALIr 528 FIUL FRATELUI SOȚIEI și 530 FIUL FRATELUI SOȚULUI: *un nevodo (doj nevodi)*, la Noselo, Bârdo, Tărkovți, Zancovți, Miheli și Costărcian.

Asemenea corespondentului său masculin, substantivul **nepoată**, derivat în limba română de la **nepot**, are sensuri și accepțiuni paralele. Pentru a exprima înrudirea de sânge în linie colaterală față de fiica fratelui sau sorei, legătură pentru care, în limba română, avem tot cuvântul moștenit **nepoată**, în dialectul istroromân se folosesc următorii termeni: ir. **bratâne** „fiica fratelui”, înregistrat în listele lui Bartoli (Pușcariu, SI III 124): *mę bratâne*, la Sușnevița, explicat prin it. „figlia del fratello”, de Kovačec, *Rječnik* 41: *brat'âne*, -a, -e, -ele „nećakinja (po bratu)”, la Bârdo; ir. **šestriņe** „fiica sorei” (< cr. reg. *sestrična*), notat în listele lui Bartoli (Pușcariu, SI III 124): *mę šestriņe*, la Sușnevița, glosat prin it. „figlia della sorella”, de Byhan 336; la Cantemir 181: *stricine*. Un alt împrumut de la un etimon croat regional este ir. **neputa**, ce a fost notat în ALIr 529 FIICA FRATELUI SOȚIEI și 531 FIICA FRATELUI SOȚULUI: *o neputa (do nepute)*, la Jeiăn, Sucodru, Letai și Șcabici. Ir. **nevoda** (< cr. *nevoda*) este echivalentul feminin al ir. *nevodo* și a fost consemnat în ALIr 529 FIICA FRATELUI SOȚIEI și 531 FIICA FRATELUI SOȚULUI: *o nevode (do nevode)*, la Sușnevița și Noselo, *o nevoda (do nevode)*, la Bârdo, Tărkovți, Zancovți, Miheli și Costărcian.

VĂR – VARĂ

Raportul de înrudire dintre copiii fraților și surorilor se exprimă în limba română prin cuvântul **văr**, f. **vară**, care este continuatorul lat. (*consobrīnus*) *vērus* „văr adevărat”. Prin contaminare semantică, adjectivul *vērus* a preluat sensul substantivului *consobrīnus*, care, apoi, a dispărut. Reflexe ale etimonului latin apar și în alte limbi romanice: it., v. sp., port. *vero*, prov., cat. *ver*, v. fr. *voir*, iar traseul semantic al acestor termeni romanici este similar evoluției semantice a cuvântului spaniol *primo*, care are același sens și care se raportează la lat. *consobrīnus primus* (PEW 1856, CDER 9164).

Termenii **văr**, **vară** sunt răspândiți în tot dialectul dacoromân, fiind prezenți, mai rar, și în aromână și meglenoromână: ar. *ver* (m.), *veară* (f.), megl. *ver* (m.) și *prima ver*, femininul neapărând decât în compusul *prima veri*. În cele două dialecte sud-dunărene acest termen este concurat tot de un cuvânt de origine latină, de fapt de primul element al compusului lat.

consobrīnus vērus, contaminarea semantică realizându-se în sens invers: ar. *cusurin* (m.), *cusurină* (f.), megl. *cusurin* (m.), *cusurinî*. Continuatorii lat. *consobrīnus*, în aromână și meglenoromână, au o circulație generală. Pe lângă acest termen, aromâna cunoaște, regional, în adresare, și cuvântul *cușeari*, împrumut din alb. *kušheri* „văr”.

Spre deosebire de celelalte trei dialecte ale limbii române, care păstrează termeni moșteniți din latină pentru a desemna noțiunea de „văr, vară”, dialectul istroromân redă această noțiune prin două cuvinte împrumutate din italiană, lat. *vērus*, -a, -um nefiind păstrat în acest dialect decât cu valoare de adjectiv: *veru* „adevărat” (PEW 1856, CDER 9164).

Cei doi termeni de origine italiană, intrați probabil în istroromână prin intermediul unui grai croat din Istria, au zone de cuprindere diferite: ir. *cuîin*, *cuina* (< it. dial. *cuin*, *cuina* = it. *cugino*, *cugina* „văr, vară”) este specific părții de sud a teritoriului lingvistic istroromân, pe când ir. *zârmân*, *zârmâna* (< it. ven. *zerman*, *zermana* „văr, vară”) apare la Jeiăn, deci în partea nordică a teritoriului lingvistic istroromân, fără a exclude posibilitatea apariției acestuia și în unele localități sudice. Această repartiție teritorială a celor două lexeme a fost atestată de-a lungul timpului în lucrările consacrate istroromânei și în atlasele lingvistice. Ir. *cuîin*, *cuina* a fost atestat de Cantemir 163, de Kovačec, *Eléments italiens* 167, Sârbu - Frățilă 202, Kovačec, *Rječnik* 57, unde face precizarea că apare la Bârdo, Scărlătoiu 284. ALR I/II, h. 173, 174 notează în punctul 01 (Bârdo): *cuîin pârvi*, *doi cuîiîn*, respectiv *cuîină*, *do cuîine*. Celălalt termen, ir. *zârmân*, *zârmâna* a fost consemnat de Kovačec, *Istroromâna* 582, Sârbu - Frățilă 304, Kovačec, *Eléments italiens* 167 și *Rječnik* 222, care precizează că este specific pentru Jeiăn. ALR I/II, h. 173 notează în punctul 02 (Jeiăn) *ur zârmân*, *doi zârmân*, iar h. 174: *úra zârmână*, *do zârmâne*.

Un alt împrumut folosit de populația română din Istria este ir. *nevodo*, *nevoda* (< cr. *nevodo*, *nevoda*), care, pe lângă sensul de „nepot, -ă”, actualizează și înțelesul de „văr, -ă”.

Atestări ale acestor termeni întâlnim și la Goran Filipi, ALIr 507 FIUL SURORII TATĂLUI și 517 FIUL FRATELUI TATĂLUI, 512 FIUL SURORII MAMEI și 522 FIUL FRATELUI MAMEI: *ən zermân* (*doj zermân*), la Jeiăn, și *un zermân* (*doj zermân*), la Bârdo, Șcabici, Tărkovți, Zancovți, Miheli și Costărcian, *un kujin* (*doj kujin*), la Noselo, Sucodru și Letai, *un nevodo* (*doj nevodi*), la Sușnevița. Formele de feminin ale acestor împrumuturi au fost notate în ALIr 508 FIICA SURORII TATĂLUI, 513 FIICA SURORII MAMEI, 518 FIICA FRATELUI TATĂLUI și 523 FIICA FRATELUI MAMEI: *o zermâna* (*do zermâne*), la Jeiăn, Bârdo, Șcabici, Tărkovți, Zancovți, Miheli și Costărcian, *o kujina* (*do kujine*), la Sucodru și Letai, *o nevode* (*do nevode*), la Sușnevița și Noselo. Pentru plural se oferă următoarele răspunsuri din localitățile

anchetate în ALIr 506 FII SURORII TATĂLUI, 511 COPIII SURORII MAMEI, 516 COPIII FRATELUI TATĂLUI, 521 COPIII FRATELUI MAMEI și 524 COPIII SURORILOR: *zermâni*, la Jeiăn, Bârdo, Șcabici, Târkovți, Zancovți, Miheli și Costărcian, *kujini*, la Noselo, Sucodru și Letai, *nevodi*, la Sușnevița.

Veria, ca rudenie, cunoaște diverse grade, aceste nuanțe de sens fiind diferit marcate în cele trei dialecte sud-dunărene ale limbii române. Noțiunea de **văr primar / vară primară**, „copiii fraților sau surorilor între ei” este redată astfel: ar. *cusurin ver* (m.), *cusurină veră* (f.), ar. *prot cusurin*¹² (m.), *protă cusurină* (f.) și *prota cusurină-veară* (f.) (ALR I/II, h. 175, 176); megl. *prot cusurin* (m.), *pruată cusurină* (f.) și *prima ver* (m.), *prima veri* (f.) (ALR I/II, h. 175, 176); ir. *pr̥vi cui̯in* (m.), *pr̥va cui̯ină* (f.), la Bârdo și *pr̥vilē zārmān* (m.), *pr̥va zārmānă* (f.), la Jeiăn (ALR I/II, h. 175, 176).

Pentru a denumi noțiunea de **văr / vară de gradul al doilea**, „fiecare din copiii verilor / verelor primari(e) între ei”, în dialectele românești sud-dunărene avem: ar. *al doilea cusurin* (m.), *al doilea cusurin-ver* (m.) sau *dēftir cusurin* (m) și *an-daaṽa-cusurină* (f.), *an duaălea cusurină veară* (f.) sau *dēftiră cusurină* (f); megl. *al doilea cusurin* (m.) și *dóila viār*; ir. *doile cui̯in* (m.), *dova cui̯ină* (f.), la Bârdo și *a do̯ilē zārmān* (m.), *a dova zārmānă* (f.), la Jeiăn (ALR I/II, h. 177, 178).

CONSIDERAȚII FINALE

Clasificând din punct de vedere etimologic cuvintele care exprimă rudenii de sânge în linie colaterală rezultă următoarea repartiție:

a) **termeni de origine latină**: *frăte* (< lat. *frāter, frātrem*), *sor(ă)* (< *soror, sororis*), *nipot* (< lat. *nepos, nepotem*). Din analiza comparativă a lexemelor care redau aceleași noțiuni și în celelalte dialecte ale limbii române, se observă faptul că cei trei termeni latinești sunt continuați în toate variantele teritoriale ale românei: lat. *frater, fratrem* > ar. *frate*, megl. *frati*, ir. *frāte*, dr. *frate*; lat. *soror, sororis* > ar. *sor(ă)*, megl. *soră*, ir. *sor* în graiurile din sud, *sora* în graiul nordic, dr. *soră*; lat. *nepos, nepotem* > ar., megl., ir., dr. *nepot*.

Pe baza aceleiași comparații putem constata absența unor termeni latinești din unele dialecte, printre care se numără și cel istroromân, și înlocuirea lor prin împrumuturi. Lat. **unculus, -um* este continuat doar de dr. *unchi*, celelalte dialecte cunoscând diverse împrumuturi specializate semantic. Astfel, avem ar. *lală*, megl. *čiči* și *baĭe*, ir. *striṭ* pentru „unchi, fratele tatălui”, ar. *tetă*, *lală*, megl. *tetin*, ir. *tetâc* pentru „unchi, soțul

¹² Ar. *prot* provine din gr. *πρωτος* „primul”.

mătușii”, ir. *uiș* pentru „unchi, fratele mamei” și ir. *barba* pentru „unchi, în general”. Lat. *amita*, -am / *mita* + suf. -ușe este continuat numai de dr. *mătușă*, în celelalte dialecte apărând termeni împrumutați: ar., megl., ir. *tetă / teta*, ir. *strina* „mătușă, sora tatălui”, *uina* „mătușă, sora mamei”. Cauza pierderii termenilor de origine latină o constituie caracterul relativ neutru al acestora din punct de vedere semantic, spre deosebire de termenii împrumutați, caracterizați printr-o puternică specializare semantică. În cazul lat. *consobrīnus vērus* observăm reflexe diferite în dialectele care continuă această structură. Prin contaminare semantică, unul din cei doi termeni preia și sensul celuilalt, dar această direcție de contaminare diferă în dialectele românești: în dacoromână adjectivul *verus* preia și conținutul semantic al substantivului *consobrinus* și ajunge să denumească acest tip de rudenie, dr. *văr*; în aromână și meglenoromână primul termen preia și sensul celui de-al doilea: ar. *cusurin*, *cusurină*, megl. *cusurin*, *cusurinî*. În cele două dialecte sud-dunărene apare și forma continuată în dacoromână, dar este mai rar folosită: ar. *ver*, *veară*, megl. *ver*, *veri*. Dintre dialectele limbii române doar istroromâna nu continuă structura din latină, în acest dialect, în locul termenilor moșteniți, apărând două cuvinte împrumutate din italiană prin intermediul croatei: ir. *cuïin*, *cuïna* și ir. *zârmân*, *zârmâna*.

b) **termenii de origine croată** predomină în această subgrupă din câmpul semantic al înrudirii și desemnează majoritatea noțiunilor avute în vedere: *brât* „frate” (< cr. *brat*), existent și în dr. *brat* „frate mai mare” (< vsl. *BPAT*); *braine moi* „frățiorul meu” (< voc. de la cr. *brâjen* „frățior”, hipocoristic de la *brat* + adj. pron. *moï* „meu”), *bratiu* „frățior” (< cr. *brat* + -iç), *sestra* „soră” (< cr. *sestra*), *striț* „unchi, fratele tatălui” (< cr. *stric*), *strina* „mătușă, sora tatălui” (< cr. *strina*), *uiș* „unchi, fratele mamei” (< cr. *ujec*, *ujac*), *uina* „mătușă, sora mamei” (< scr. *ujna*), *tetac* „unchi, soțul mătușii” (< cr. *tetak*), *teta* „mătușă, în general” (< cr. *teta*, cf. slov. *teta*), *bratân* „nepot, fiul fratelui”, *bratâne* „nepoată, fiica fratelui” (< cr. reg. *bratan*), *šestrić* „nepot, fiul sorei”, *šestrițne* „nepoată, fiica sorei” (< cr. reg. *sestrić*, *sestrična*), *neput*, *neputa* „nepot, nepoată” (< cr. reg. *neput*), *nevodo*, *nevoda* „nepot, nepoată”, dar și „văr, vară” (< cr. *nevodo*, *nevoda*, împrumutat în croată din venețiană). Numărul mare al împrumuturilor croate și nuanțarea semantică a acestora, comparativ cu termenii de origine latină, sunt determinate de presiunea intensă a croatei asupra istroromânei și de structura socială croată, care este diferită de cea a românilor.

c) **termeni de origine italiană**: *barba / bârba* „unchi, în general” (< it. ven. *barba*), *cuïin*, *cuïna* „văr, vară” (< it. dial. *cuin*, *cuina* < it. *cugino*, *cugina*) și *zârmân*, *zârmâna* „văr, vară” (< it. ven. *zerman*, *zermana*). Acești termeni au pătruns în dialectul istroromân prin intermediul croatei.

d) **cuvinte compuse**: *veri fruate* „frate bun”, *frâte srednile* „fratele mijlociu”, *prvi cuïin*, *prvile zârmân* „văr primar” și *prva cuïină*, *prva*

zărmană „vară primară”, *doile cuin*, a *doile zărman* „văr de gradul al doilea” și *dova cuină*, a *dova zărmană* „vară de gradul al doilea”. Cuvintele compuse din istroromână evidențiază îmbinarea termenilor de origine latină cu cei croați și italieni în formațiile interne din lexicul acestui dialect.

e) **perifraze**: *čăsta nu-î me fruate pravi* sau *a mev frâte nu-i prăvile*, pentru a numi fratele vitreg; *po de frâte*, *po de sora* „frați după tată”, *fraț òi pi mumă* sau *fraț adunaț* „frați după mamă” și *ăm frătele polah mătere*, *ăm sora polah mătere*, pentru a desemna fratii vitregi.

Structura lexicală a dialectului istroromân, exemplificată printr-o subunitate din câmpul semantic al înrudirii, scoate în evidență faptul că dialectul istroromân nu e perfect unitar. Teritoriul lingvistic istroromân are două variante regionale, una de nord (Jeiăn) și una de sud (așezările aflate la sud de Monte Maggiore). Diferențele sunt marcate și de grupul de lexeme analizat: noțiunea de „văr” este desemnată în nord printr-un cuvânt împrumutat din dialectul venețian al limbii italiene, ir. *zărman*, iar în sud printr-un alt împrumut din italiană, ir. *cuin*; ir. *teta* are sensul de „mătușă, în general” în ambele graiuri, dar pentru a numi „mătușa, soția unchiului” în sud se păstrează *teta*, pe când la Jeiăn e folosit *cumnăta*. Chiar și în articularea cuvântului moștenit *soră* există diferențe: în sud se păstrează forma etimologică *sor*, în nord apare forma reorientată după substantivele feminine terminate în *-ă*. Aceste diferențe sunt explicabile prin lipsa coeziunii lingvistice care s-ar fi putut crea prin lărgirea funcțiilor acestui idiom, limitat la cadrul familiei sau al casei.

Cu toate că lexemele analizate aparțin fondului principal lexical, parte a vocabularului considerată drept conservatoare și păstrătoare a termenilor moșteniți, putem constata că în dialectul istroromân numărul lor este relativ redus, împrumuturile de origine croată tinzând să-i înlocuiască. Cauzele acestei direcții de evoluție a idiomului sunt: izolarea istroromânei într-un spațiu lingvistic slav, bilingvismul, căsătoriile mixte, schimbările social-economice și prestigiul croatei.

SIGLE ȘI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- ALI = Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis*. Parte prima: Questioni 1-1512, în „Balkan Archiv. Neue Folge”, 13, 1988, p. 209-281; Parte seconda: Questioni 1513-3338, în „Balkan Archiv. Neue Folge”, 16, 1991, p. 107-137.
- ALr = Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas*, Pula, 2002.
- ALR I / II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I, de Sever Pop, vol. II, Sibiu-Leipzig, 1942.

- ALR II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea a II-a, vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*. B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.
- ALRM II / I = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea a II-a, vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (termeni înrudiți)*. B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, de Emil Petrovici, Sibiu-Leipzig, 1940.
- Byhan = Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechstes Jahresbericht des Instituts für rümänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig, herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p. 175-396.
- Cantemir, *Texte* = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, București, EA, 1959.
- CDDE = I.-A. Candrea și Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A – Putea)*, București, Ed. Atelierele Grafice Socec & Comp., 1914.
- CDER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Ed. Saeculum I. O., 2001.
- Coteanu, *Cum dispăre o limbă* = Ion Coteanu, *Cum dispăre o limbă (istroromâna)* [București], 1957.
- DEX² = *Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1996.
- EA = Editura Academiei.
- Frățilă, *Contribuții* = Vasile Frățilă, *Contribuții lingvistice*, Timișoara, Editura de Vest, 1993.
- ILR II = *Istoria limbii române*, vol. II, (redactor responsabil Ion Coteanu), București, EA, 1969.
- Kovačec, *Descrierea istroromânei* = August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, București, EA, 1971.
- Kovačec, *Éléments italiens* = August Kovačec, *Éléments italiens du lexique istroroumain*, în „Linguistica”, XXXII (1992), II, Ljubljana, p. 159-175.
- Kovačec, *Istroromâna* = August Kovačec, *Istroromâna*, în *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Scrisul Românesc, 1984, p. 550-591.
- Kovačec, *Rječnik* = August Kovačec, *Istrorumunsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998.
- Maiorescu, *Itinerar* = Ion Maiorescu, *Itinerar în Istria și vocabular istriano-român*, ed. a II-a, publicată de Titu Maiorescu, București, Editura Librăriei Socec, 1900.
- MDA I, II, III, IV = *Micul dicționar academic*, vol. I-IV, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2001-2003.
- Popovici II = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, II, Halle a. d. Saale, 1909.

- PEW = Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprache*, Heidelberg, 1905.
- Pușcariu, SI II-III = Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan, II. *Introducere – Gramatică – Caracterizarea dialectului istroromân*, București, 1926; III. *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, București, 1929.
- REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches etimologisches Wörterbuch*, ed. a IV-a, Heidelberg, Carl Winter Universitat, 1968.
- Sarbu - Frașila = Richard Sarbu, Vasile Frașila, *Dialectul istroroman. Texte și glosar*, Timișoara, Ed. Amarcord, 1998.
- Scarlatoiu, *Istroromanii* = Elena Scarlatoiu, *Istroromanii și istroromana. Relații lingvistice cu slavii de sud*, București, Editura Staff, 1998.
- Scurtu, *Termenii de nrudire* = Vasile Scurtu, *Termenii de nrudire n limba romana*, București, EA, 1966.

**MEANS OF EXPRESSING BLOOD KINSHIP OF COLLATERAL
DESCENDANTS IN THE ISTROROMANIAN LEXICON**
(Abstract)

The paper analyses a group of lexemes from the semantic field of kinship (the terms that express consanguinity in collateral direction) in the Istro-Romanian dialect.

The aspects analysed are etymology, semantic specialization, the terms' degree of stability and their occurrence in the Istro-Romanian linguistic territory. We also examined the relationship between the borrowings and the inherited terms and we compared the Istro-Romanian terms with those that can be found in other Romanian dialects.

The paper emphasizes the fact that the Croatian influence is strong, even in the basic vocabulary of the Istro-Romanian dialect, the most stable part of any idiom.